

**МАҲАЛЛАЛАРДА ЖИНОЯТЧИЛИКНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ
САМАРАЛИ УСУЛЛАРИ****Мухитдинова Фируза Абдурашидовна***ТДЮУ профессори, Миробод халқ
депутатлари кенгаши депутати*

Барча яхши биладики, бугунги кунда “Маҳалла еттилиги” томонидан бандликни таъминлаш, ижтимоий ҳимояга муҳтож оилалар, нуроний отахон ва онахонларимиз, хотин-қизлар ва ёшларга манзилли ёрдам кўрсатиш, фуқароларни замонавий касб-хунар ва тадбиркорликка ўқитиш, камбағалликни қисқартириш ҳамда маънавий-маърифий тадбирлар ўтказиш каби бир-биридан муҳим ишлар олиб борилмоқда.

Хонадонларнинг иқтисодий-ижтимоий аҳволи тўлиқ хатловдан ўтказилиб, ҳар бир маҳалланинг ўсиш нуқталари аниқлаб олинди. “Хонадонбай”, “оилабай” ишлаш тизими, “Обод хонадон – обод кўча – обод маҳалла” мезонлари жорий этилганига нафақат халқимиз, балки дунё ҳамжамиятининг ҳаваси келмоқда ва эътироф этилмоқда. Ҳуқуқшунос олима сифатида халқаро конференцияларда иштирок этар эканман: олимларнинг маҳалла институтимизга қизиқиши мени қувонтиради. Маҳалла ўзбек халқининг қадимий, тарихий маскани, деб фахр ила гапираман. Дарҳақиқат, бугун маҳалла – ҳақиқий маънавият бешиги. Олим ҳам, раҳбар ҳам, оддий фуқаро ҳам ўз маҳалласи, ўз оиласи ва хонадонига эга. Ҳар бир хонадондаги ҳақиқий аҳвол: маҳаллага маълум. Шундай маънавият кўрғонида порахўр, ёлғончи ва фирибгар, худбин ва жиноятчи бекиниб яшай оладими? Албатта йўқ: халқ қудратдир, халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, -деб жадидларимиз бежиз айтишмаган. Халқ ҳаммасини кўриб, сезиб юради. Ҳар бир хонадондаги фарзанд тарбиясини ҳам билади. Бугун маҳалланинг жамият бошқарувидаги ўрни ва фаолияти барча соҳада сезилмоқда. Мурожаатлар билан ишлаш, аҳоли муаммоларини аниқлаш ва ҳал этиш бўйича “маҳалла — сектор — Халқ қабулхонаси — маҳалла” принципи асосида ҳамкорлик тизими ҳам йўлга қўйилган даврда ҳеч бир фуқаронинг муаммоси эътиборда четда қолмаяпти.

Маҳаллалардаги учрашувлар тизимли йўлга қўйилган. Зеро, Ўзбекистонда инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, кадр-қиммати, дахлсиз ҳуқуқлари ва манфаатлари масаласига оид нормалар янгиланган Конституцияда мустаҳкамланди. Конституциявий ислохотлар жараёнида давлат ҳокимияти органларининг конституциявий бурчи ва устувор вазифаси инсон қадри юксалишига қартилганининг ҳар кунги ўзгаришларда гувоҳи бўлмоқдамиз.

Буни маҳаллаларда кўрамиз. Мамлакатимизда яшаётган ҳар бир инсон ҳаёти маҳалла, оила билан узвий боғлиқ. Бу борада маҳалла тизимини янада такомиллаштириш, оилаларда ижтимоий-соғлом муҳитни яхшилаш, хотин-қизлар ва ёшларни қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор қартилмоқда.

Иккинчидан, мамлакатимизда доимий даромад манбаига эга бўлмаган ва ишсиз аҳолининг, айниқса, ёшлар ва хотин-қизларнинг қизиқишларини ўрганиш орқали уларни касб-хунар ва тадбиркорликка ўргатувчи ўқув марказларига йўналтириш ҳамда ўқишни тамомлаган битирувчиларнинг бандлигини таъминлашга ҳам кенг имкониятлар яратилмоқда.

Албатта бу ишларни олиб боришда маҳалла тизимлари асосий таянчга айланди.

Бунда давлатимиз раҳбарининг “Маҳаллада тадбиркорликни ривожлантириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва камбағалликни қисқартириш бўйича давлат сиёсатининг устувор йўналишлари тўғрисида”ги Фармонини эслаш ўринлидир.

Куни -кеча яна битта янги қарор эълон қилинди. Ушбу қарор мазмун-моҳиятига кўра, юртимизда 2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш, бу борада ҳаётга татбиқ этилаётган эзгу ташаббуслар ижроси изчиллигига эришиш, муштарак мақсадлар йўлидаги саъй-ҳаракатларни ўзаро уйғунлаштиришга қаратилгани билан эътиборга сазовордир.

Яъни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида 03.01.2025 йилдаги ПҚ-1-сон қарорида мамлакатимизда тинчлик ва осойишталикни таъминлашнинг мутлақо янги механизмларини жорий этиш, ҳуқуқбузарликни содир этишга сабаб бўлаётган ижтимоий-маиший муаммоларни ижтимоий профилактика чоралари тизими орқали ҳал этиш ҳамда аҳолида шахсий хавфсизлик ҳиссини шакллантириш борасида самарали чора-тадбирлар амалга ошириш, шу билан бирга маҳаллаларда хавфсиз муҳитни яратишнинг ташкилий-профилактик асосларини замон талабларига мослаштириш, содир этиладиган қонунбузилишларнинг асл омилларини ўз вақтида аниқлаш ва комплекс чора-тадбирлар билан манзилли бартараф этиш орқали жиноятчиликнинг барвақт олдини олиш тизимининг самарадорлигини янада ошириш долзарб вазифаларгша алоҳида эътибор қаратилган. Иккинчидан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги «Ўзбекистон — 2030» стратегияси тўғрисида»ги ПФ-158-сон Фармонининг устувор мақсадларига эришиш, шунингдек, масъул давлат органлари ва ташкилотларининг республика маҳаллаларида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги фаолиятини 2025 йилда сифат жиҳатдан янги босқичга олиб чиқиш мақсадида:

«Ҳар бир маҳаллада ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш» устувор вазифа этиб белгиланган ҳолда қуйидаги ишлаш механизмлари жорий этилмоқда:

биринчидан, 2024 йилда жиноят содир этилган ҳар бир маҳаллада криминоген вазиятни барқарорлаштириш ҳамда жиноятларни барвақт профилактика қилишнинг маҳаллалар кесимида чораклик манзилли чора-тадбирларини белгилаган ҳолда маҳалла — туман — вилоят даражасида унинг ижроси учун бевосита масъул раҳбарларни бириктириш ва аниқ соҳавий жавобгарликни юкланмоқдаки, бу ҳар бир жиноятни олдини олишда муҳим аҳамият касб этади.

Минг афсуски, айрим ҳудудларда криминоген вазият оғир маҳаллаларни учраб туриши ҳар биримизни огоҳликка даъват этадики, унинг олдини олишда эса, мазкур ҳолатнинг келиб чиқиш сабаблари ва оқибатларини таҳлил этиш, илмий-амалий ёндашувлар асосида жойларга чиққан ҳолда мақсадли ўрганишларни ўтказиш орқали ҳуқуқбузарликларга сабаб бўлаётган асл омилларни аниқлаш ва барҳам бериш бўйича ташкилий-ҳуқуқий чораларни кўриш давр талабидир.

Барчага аёнки, ишсизлик ва қашшоқлик инсоннинг ҳуқуқбузарликларига сабаб бўладиган асосий омиллардан биридир. Қийин молиявий аҳволда бўлган одамлар кўпинча умидсизлик туйғусига дуч келади, бу уларни омон қолиш ёки моддий манфаат олиш усули сифатида жиноий ҳаракатлар қилишга ундаши мумкин. Шу нуқтаи назардан, бугун маҳаллаларда ёшлар, аёллар ва ишсизлар томонидан, шунингдек, оила-турмуш муносабатлари доирасида содир этиладиган жиноятларнинг олдини олишда «маҳалла еттилиги» ҳар бир вакилининг аниқ масъулиятини белгилаш, ушбу тоифадаги ҳуқуқбузарликлар профилактикасига янгича иш услубларини татбиқ қилиш жуда муҳимдир.

Шунингдек, маҳаллаларда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ҳар томонлама аралашувни талаб қилади, бу профилактика чораларини ҳам, маҳаллий аҳолига ҳуқуқий масалаларни кенг етказиш, аҳолининг ҳуқуқий онги, ижтимоий фаоллиги ва фуқаролик масъулиятини ошириш, жиноят содир этилишига сабаб бўлиши мумкин бўлган ижтимоий муаммоларни ҳал этишга жамоатчилик вакиллари, нуронийлар ва маҳалла фаолларини кенг жалб этишни ҳам ўз ичига олади. Бунда маҳаллий ташаббускор гуруҳларни яратиш, ёшларнинг бўш вақтини унумли маъхулотлар билан ташкил этиш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда фойдаланиш мумкин бўлган жамоат бирлашмалари ёки кўнгиллилар гуруҳларини шакллантириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Зеро, маҳаллалар жамоат жойлари ва яшаш хонадонларида хавфсиз муҳит яратиш, фуқаролар ҳаёти, соғлиғи ва мол-мулкига ҳар қандай тажовузларнинг олдини олиш мақсадида ҳуқуқбузарликлар профилактикасига замонавий рақамли технологиялар ва техник воситаларни кенг жорий этилиши қарорда қайд этилгани эътиборга лойиқ.

Бугун маҳалла деганда, дунё давлатларида камдан-кам учрайдиган, ҳар бир инсонни қалбига йўл топадиган, меҳр, инсонпарварлик, бағрикенглик ва оқибат кўрғони, янги институт тушунилади. Ахир, “Аёллар дафтари”, “Темир дафтар”, “Ёшлар дафтари” мана шу институтда ташкил топган оқибат ва саховат дафтарлари юритилган масканку. Шу боис ҳам, бугунги янги Ўзбекистонда маҳалла институтининг обрўи ошди, халқ дарду-ташвишини ҳал этган масканга айланди. Ҳар

бир инсон, миллати, тили ва динидан қатъи назар, ўз ҳаётини, қувончу ташвишларини ўзи яшаб турган маҳалласида ҳал этишга ўрганди.

Қувонарли томони, бугунги кунда фуқаролик жамияти институтлари ўрни ва аҳамиятини оширишга қаратилган ишларда Президент Шавкат Мирзиёевнинг маҳалла тизимини янада тараққий эттириш, бунда обод ва фаровон, ҳар бир инсон муносиб ҳаёт кечиришига боғлиқ барча масалалар ечимини ўзи яшаётган маҳалласи даражасида кўриш, ўрганиш ва ҳал этиш ташаббуси амалий янги қадамдир. Жумладан, давлатимиз раҳбари қайд этганидек, бугунги кунда ҳамма иш маҳаллада, халқимиз билан биргаликда ташкил қилинмоқда. Бу тизим босқичма-босқич ривожлантирилмоқда, унга қўшимча куч, имкониятлар бериляпти. Бу – албатта ҳам ваколат, ҳам масъулият дегани. Маҳаллалар – давлатимизнинг энг катта замини.

Маҳалланинг асл кучи бирликда, хушёрликда, огохлик ва аҳилликдадир. Бу аҳиллик жиноят ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда маҳаллаларнинг ўрнини кўрсатувчи асосий омилдир.